

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA 20.2.2026 / HE 189 / 2025 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Asiantuntijalausunto: Markku Pekurinen, tutkimusprofessori (emeritus), DPhil (economics)

Lakiesityksen muutokset hyvinvointialuelakiin

1. Lakiesityksessä ehdotetaan väliaikaisesti muutettavaksi alijäämän kattamisvelvoitetta siten, että tietyin edellytyksin hyvinvointialue voisi kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2027 tai 2028 loppuun mennessä.
2. Hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien laatimista ja toimittamista koskevia määräaikoja muutettaisiin.

(i) Alijäämien kattamisvelvoite

3. Väliaikainen pidennys alijäämien kattamisvelvoitteeseen on perusteltua. On tarkoituksenmukaista antaa hyvinvointialueille lisää aikaa, pääosin hyvinvointialueista riippumattomista syistä, syntyneiden poikkeuksellisten alijäämien kattamiseen, jotta alueet pystyisivät täyttämään lainsäädännössä asetut velvoitteet hoitoon pääsyssä ja toteuttamaan hyvinvointialueuudistukselle asetetut, myös muut kuin taloudelliset, tavoitteet¹.
4. Esitys täydentää jo käytettävissä olevia hyvinvointialueiden itsehallintoa rajoittavia ohjausmenettelyjä (hyvinvointialueen arviointimenettely, ennakollinen talouden ohjausmenettely) ja onnistuessaan tarjoaa hyvinvointialueille keinon välttää valtiovarainministeriön tiukemman puuttumisen alueiden toimintaan.
5. Vaikutusarvioinnin perusteella näyttää kuitenkin siltä, ettei esitys juurikaan helpottaisi taloudellisissa vaikeuksissa olevia alueita. Eniten alijäämää kerryttäneiden alueiden (8) pitäisi pystyä laskemaan nimellisiä nettokustannuksia jokaisena vuonna 2026–2028, jotta ne pystyisivät kattamaan alijäämänsä vuoden 2028 loppuun mennessä. Tämä on epätodennäköistä, ellei samalla uudisteta merkittävästi sisältölakeja tai jousteta niiden soveltamisessa.
6. Esityksen vaikutusarvioinnin perusteella voi ennakoida melkein joka toisen hyvinvointialueen päätyvän arviointimenettelyyn kuluva vuosikymmenen aikana, riippumatta nyt käsittelyssä olevan lakiesityksen toimeenpanosta.
7. Vaikutusarviointi rajautuu pelkästään esityksen vaikutuksiin valtion- ja hyvinvointialueiden talouteen sekä hyvinvointialueiden itsehallintoon. Hämmäntävää on, ettei esityksessä arvioida lainkaan sen vaikutuksia hyvinvointialueuudistuksen varsinaisiin tavoitteisiin¹. 1990-luvun kokemusten perusteella, merkittäville muutoksilla sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitukseen, palvelujen tarjontaan ja saatavuuteen voi olla pitkäkestoisia, myöhemmin vaikeasti korjattavia vaikutuksia alueiden väestöön.

¹ Hyvinvointialue-uudistuksen pitkän aikavälin tavoitteet: i) Kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, ii) turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut kaikille suomalaisille, iii) parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta erityisesti perustasolla, iv) turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, v) vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin, vi) hillitä kustannusten kasvua ja vii) parantaa turvallisuutta. Lähde: Hyvinvointialueuudistuksen väliarviointi. Valtioneuvoston julkaisu 2025:109. Helsinki 2025.

8. Samoin esityksessä jää epäselväksi millainen rooli ns. substanssiministeriöillä (sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö) on alijäämän kattamisen määrääjän jatkamisen ja alueiden suunnitelmien realiteettisuuden ja lainmukaisuuden arvioinnissa. Valtiovarainministeriön mahdollisuudet arvioida muita kuin esityksen taloudellisia vaikutuksia riittävästi lienevät rajalliset.
9. Alijäämän kattamiseen on esityksen mukaan saatavissa kriteerien täyttyessä pääsääntöisesti yksi vuosi lisääaikaa, poikkeuksellisesti kaksi vuotta. Selväpiirteistä olisi ”antaa jo kättelyssä” alueelle riittävästi lisää aikaa alijäämän kattamiseen. Kestävien sopeutustoimien valmistelu, toteuttaminen ja taloudellisten vaikutusten todentaminen vievät runsaasti aikaa. Vaihtoehtoisesti tulisi käynnistää arviointimenettelyyn johtavat toimenpiteet välittömästi, ellei lisääjän myöntäminen näytä tarkoituksenmukaiselta.

(ii) Investointisuunnitelmien laatiminen ja toimittamisen määrääjat

10. Esitys hyvinvointialueen investointisuunnitelmien toimittamisaikataulujen myöhentämisestä yhtenäistää ja järkevöittää alueiden omaa investointien suunnittelua, valtioneuvoston ohjauksen aikatauluja ja vähentää tarpeetonta hallinnollista työtä hyvinvointialueilta. Esitys on perusteltu ja parantaa hyvinvointialueiden investointien suunnittelua ja vuorovaikutusta ministeriöiden kanssa.

Helsingissä 19.2.2026

Markku Pekurinen, tutkimusprofessori (emeritus), DPhil (economics)
markku@pekurinen.com